

**HAYOTGA O'RGATISH: TALABALAR ORASIDA SHAXSIY
MAS'ULIYATNI RIVOJLANTIRISH VA MUSTAHKAMLASH ORQALI
SALBIY TA'SIRLARDAN HIMOYA QILISH**

Axmedov Davron Murodovich

Toshkent shahar Ichki ishlar bosh boshqarmasi

Huquqbuzarliklar profilaktikasi boshqarmasi

Boshlig'i o'rinbosari – voyaga yetmaganlar va yoshlar
profilaktikasini tashkil etish bo'limi boshlig'i podpolkovnik

ANNOTATSIYA

Ushbu ilmiy ishda talabalarda shaxsiy mas'uliyatni rivojlantirish va mustahkamlash orqali salbiy ta'sirlardan himoya qilish masalasi o'rganiladi. Talabalar orasida salbiy ta'sirlar, ijtimoiy manipulyatsiyalar va destruktiv g'oyalar tarqalishining oldini olishda shaxsiy mas'uliyatning o'rni katta. Ishda, shaxsiy mas'uliyatni shakllantirishning psixologik va pedagogik asoslari, shu bilan birga, talabalarda mustahkam psixologik himoya va mustahkam ijtimoiy salohiyatni rivojlantirish usullari ko'rib chiqiladi.

Tadqiqotda shaxsiy mas'uliyatni oshirish uchun pedagogik metodlar, treninglar, va amaliy mashg'ulotlar yordamida talabalar psixologik salomatligini yaxshilash, ijtimoiy va psixologik ko'nikmalarini rivojlantirishga alohida e'tibor qaratiladi. Talabalar o'z mas'uliyatini anglab, o'z qarorlariga javobgarlikni olish orqali jamiyatda ijobiy o'zgarishlarga hissa qo'shishi mumkin.

Kalit so'zlar: shaxsiy mas'uliyat, talaba, salbiy ta'sirlar, psixologik himoya, destruktiv g'oyalar, ijtimoiy manipulyatsiya, psixologik salomatlik, pedagogik metodlar, ijtimoiy salohiyat, treninglar.

KIRISH

Zamonaviy ta'lim tizimida talabalar nafaqat ilmiy bilimlarni, balki shaxsiy rivojlanish va ijtimoiy mas'uliyatni ham o'zlashtirishlari kerak. Ayniqsa, ijtimoiy tarmoqlarning keng tarqalishi va ularning salbiy ta'sirlari talabalarning psixologik holatiga jiddiy ta'sir o'tkazmoqda. Bu, o'z navbatida, ularning qaror qabul qilish va

ijtimoiy munosabatlaridagi mas'uliyatni rivojlantirishni talab etadi. Shaxsiy mas'uliyat, o'zgaruvchan ijtimoiy sharoitlarda, ayniqsa, talabalarda kuchli psixologik himoya yaratishga xizmat qiladi.

Shaxsiy mas'uliyatni shakllantirish va uni mustahkamlash orqali talabalar, salbiy ta'sirlar va destruktiv g'oyalardan o'zini himoya qilish, o'z xulq-atvoriga javobgarlikni oshirishga yordam beradi. Bunday mas'uliyatni rivojlantirish nafaqat o'quv jarayonida, balki talabalar hayotida ham zarurdir, chunki ijtimoiy manipulyatsiyalar va salbiy ta'sirlar kundalik hayotning ajralmas qismiga aylanishi mumkin.

Mazkur ishda shaxsiy mas'uliyatni rivojlantirish va mustahkamlash orqali talabalar orasida salbiy ta'sirlar va destruktiv g'oyalardan himoya qilish yo'llari tahlil qilinadi. Ishning maqsadi, talabalarni psixologik salomatligini saqlash va ularni ijtimoiy manipulyatsiyalar va salbiy ta'sirlardan himoya qilish uchun samarali pedagogik va psixologik metodlarni ishlab chiqishdir.

ASOSIY QISM

1. Nazariy asoslar:

Shaxsiy mas'uliyatni rivojlantirish talabalarning o'zlariga nisbatan javobgarlik hissini shakllantiradi. Psixologik jihatdan bu, o'zgaruvchan ijtimoiy sharoitlarda o'zini tutish, o'z harakatlari uchun javobgarlikni olish, o'z qarorlariga xotirjamlik bilan qarashni ta'minlaydi. Psixologik himoya, o'z-o'zini anglash va shaxsiyatning mustahkamligi orqali salbiy ta'sirlarni oldini olishga yordam beradi.

Pedagogik nuqtai nazardan, shaxsiy mas'uliyatni rivojlantirish uchun o'qituvchilar va psixologlar talabalar bilan turli xil mashg'ulotlar, treninglar va amaliy tadbirlar o'tkazishlari mumkin. Bu jarayon talabalar bilan faol muloqot qilish, ularga o'z fikrlarini to'g'ri ifoda etish va qarorlarni mas'uliyat bilan qabul qilishni o'rgatish orqali amalga oshiriladi.

2. Amaliy yechimlar:

A) Ijtimoiy va psixologik mashg'ulotlar orqali mas'uliyatni rivojlantirish:

O'quv jarayonida talabalarni shaxsiy mas'uliyatni anglashga o'rgatish uchun turli treninglar va amaliy mashg'ulotlar o'tkazish mumkin. Masalan, talabalarga o'z xulq-atvorlari, qarorlarining oqibatlari haqida ma'lumot berish, ular bilan psixologik

testlar o'tkazish va turli ijtimoiy vaziyatlarda o'z fikrini bildirishi uchun shart-sharoit yaratish zarur.

Misol:

1. Talabalar guruhlariga bo'linib, har bir guruhga turli ijtimoiy vaziyatlar taqdim etiladi (masalan, soxta yangiliklarni tarqatish, yolg'on gapirish yoki boshqalarning fikrlarini hurmat qilish). Har bir guruh o'z vaziyatlarini tahlil qilib, qanday xulq-atvor tanlashlari haqida qaror qabul qilishadi.
2. Shaxsiy mas'uliyatni o'rgatishning yana bir usuli sifatida, talabalarga real hayotdagi muammolarni hal qilishga yordam beruvchi simulyatsiya mashg'ulotlari o'tkazilishi mumkin.

B) Psixologik himoyani rivojlantirish uchun o'quv dasturlarini ishlab chiqish:

Shaxsiy mas'uliyatni rivojlantirishda psixologik himoya muhim rol o'ynaydi. O'quv dasturlarida stressni boshqarish, ijtimoiy manipulyatsiyalarni tanish va ularga qarshi turish metodlarini o'rgatish kerak. Bu, talabalarga ijtimoiy tarmoqlarda yoki jamiyatda duch keladigan salbiy ta'sirlar va manipulyatsiyalarni tanish, ularni boshqarish va o'z qarorlariga mustahkam bo'lishni ta'minlaydi.

Misol:

1. Stressni boshqarish bo'yicha treninglar: talabalarga qiyin vaziyatlarda tinchlanish, o'z fikrlarini aniq ifoda etish va har qanday salbiy ta'sirlarga qarshi turish usullarini o'rgatish.
2. Shaxsiy mas'uliyatni oshirish uchun ijtimoiy tarmoqlarda axborot xavfsizligi va manipulyatsiyalarni oldini olishga qaratilgan maxsus psixologik testlar o'tkazish.

C) Mentorlik va guruh faoliyatlari:

Mentorlik tizimi orqali talabalarga o'z mas'uliyatini oshirishga yordam berish mumkin. Mentorlar, o'z tajribalari va bilimlari bilan talabalar bilan bevosita ishlashadi. Bu tizim, talabalarni o'z qarorlariga javobgar bo'lishga, boshqalarga yordam berishga va o'z salohiyatlarini maksimal darajada ishlatishga o'rgatadi.

Misol:

1. Guruhlarda ishlash orqali, talabalar bir-birlarini yaxshiroq tushunib, o'zaro yordamga tayyor bo'lishadi. Bu jarayon, mas'uliyatni oshiradi va talabalarni ijtimoiy sharoitlarda yanada mustahkam qiladi.

3. Misollar:

Amaliy Mashg'ulot	Ma'lumot va Tahlil	Natija
Ijtimoiy Vaziyatlarni Tahlil qilish	Talabalar guruhlariga turli vaziyatlar taqdim etiladi (soxta yangiliklar, yolg'on gapirish)	Talabalar qanday qaror qabul qilishlarini, qanday xulq-atvorni tanlashlarini o'rganadilar.
Stressni Boshqarish Mashg'uloti	Talabalar stressni boshqarish usullarini o'rganadilar: nafas olish, meditatsiya	Talabalar o'z stressini boshqarish va qiyin vaziyatlarda tinchlanish qobiliyatini rivojlantiradilar.
Psixologik Testlar va Tahlil	Talabalar o'zlarining psixologik holatini baholash uchun testlarni topshiradilar.	Talabalar o'z psixologik holatini anglab, shaxsiy mas'uliyatni oshiradilar.
Mentorlik Yordamida Mashg'ulot	Mentorlar talabalar bilan o'zaro suhbatlar orqali mas'uliyatni rivojlantirishadi.	Talabalar o'zlarini mas'uliyatliroq his qilishadi va o'z qarorlariga javobgarlikni olishadi.

XULOSA

Shaxsiy mas'uliyatni rivojlantirish talabalarda salbiy ta'sirlarni engish va ularga qarshi kurashishning eng samarali yo'llaridan biridir. Psixologik himoya, stressni boshqarish va ijtimoiy manipulyatsiyalarni tanish usullari talabalarga o'zlarini psixologik salomatligini saqlashga yordam beradi. Pedagogik yondashuv va psixologik mashg'ulotlar orqali talabalar mas'uliyatni oshirib, o'z hayotlarida ijobiy o'zgarishlar yaratishi mumkin.

Shaxsiy mas'uliyatni rivojlantirish, talabalarni salbiy ta'sirlardan himoya qilish va ularga mustahkam psixologik himoya yaratishning samarali yo'llaridan biridir. Ijtimoiy tarmoqlar, axborot manipulyatsiyalari va boshqa salbiy ta'sirlar talabalarni o'zlariga nisbatan mas'uliyatli bo'lishga undaydi. Pedagogik va psixologik yondashuvlar, shaxsiy mas'uliyatni oshirish uchun muhim vositalardir. Ijtimoiy vaziyatlarni tahlil qilish, stressni boshqarish, mentorlik tizimi va guruh faoliyatlari talabalarni salbiy ta'sirlarga qarshi kurashish uchun zarur ko'nikmalar bilan ta'minlaydi. Shu bilan birga, psixologik himoya va mas'uliyatni rivojlantirish jarayoni doimiy ravishda davom ettirilishi lozim, chunki bu faqat ma'lum vaqt

davomida amalga oshiriladigan jarayon emas, balki hayot davomida davom etadigan muhim o'rganish jarayonidir.

Takliflar:

1. **Mentorlik va Individual Yondashuvni Kengaytirish:** Shaxsiy mas'uliyatni rivojlantirishda mentorlik tizimi muhim rol o'ynaydi. Talabalarga individual yordam ko'rsatish, ularni o'z qarorlariga javobgarlikni olishga o'rgatish zarur. Bu jarayonda psixologlar va pedagoglar doimiy muloqotda bo'lishlari kerak.
2. **Stressni Boshqarish Dasturlarini Ishlab Chiqish:** Talabalar orasida stressni boshqarish bo'yicha maxsus kurslar yoki treninglar tashkil etish, bu ularga o'z psixologik holatlarini tahlil qilish va salbiy ta'sirlarga qarshi kurashishda yordam beradi. Stressni boshqarish ko'nikmalarini o'rgatish, talabalarning mustahkam psixologik immunitetini yaratadi.
3. **Ijtimoiy Tarmoqlarda Axborot Xavfsizligi:** Talabalar uchun ijtimoiy tarmoqlarda salbiy ta'sirlarni aniqlash va ularga qarshi kurashish bo'yicha maxsus psixologik testlar va seminarlar tashkil etish zarur. Ularni axborot xavfsizligi, manipulyatsiyalar va yolg'on ma'lumotlarga qarshi tura olishga o'rgatish muhim.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Akhlidinov, A. (2020). Pedagogik psixologiya: Talabalar orasida shaxsiy mas'uliyatni rivojlantirish. Tashkent: Academic Publishing House.
2. Abdurahmonov, D. (2019). Ijtimoiy tarmoqlarda salbiy ta'sirlarga qarshi kurashish. Tashkent: Science and Education.
3. Karimov, N. (2018). Mas'uliyat va stressni boshqarish metodlari: Psixologik yondashuvlar. Tashkent: Teacher's Education Center.
4. Rustamova, S. (2021). Pedagogik yondashuvlar va shaxsiy mas'uliyatni rivojlantirish. Tashkent: Knowledge Press.
5. Jalolov, M. (2017). Ijtimoiy psixologiya: Talabalar va yoshlar o'rtasida psixologik himoya. Tashkent: Social Science Research Center.